

JAMES HENEAGE

ΟΙ ΠΥΡΓΟΙ
ΤΗΣ
ΣΑΜΑΡΚΑΝΔΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

JAMES HENEAGE

Οι πύργοι
της Σαμαρκάνδης

Η τριλογία του Μυστρά

Μετάφραση από τα αγγλικά

Τιτίνα Σπερελάκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 357

James Heneage. *Οι πύργοι της Σαμαρκάνδης*

Τίτλος πρωτοτύπου: *The Towers of Samarcand*

Μετάφραση: Τιτίνα Σπερελάκη

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Μαρία Σεβαστιάδου

Σελιδοποίηση: Αλέξιως Δ. Μάστορης

Φιλμ-μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© James Heneage, 2014

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2013

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Heron Books, Λονδίνο, 2014

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016

Κ.Ε.Τ. 8523 Κ.Ε.Π. 386/16

ISBN 978-960-16-6356-2

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΙΝΘΟΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Στη μητέρα
και στον πατέρα μου*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
Ο καταυλισμός στη στέπα	17
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Το ταξίδι	169
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
Πειθώ	273
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Η μάχη	445
Ιστορικό υπόμνημα	553

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ, ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1396

ΜΙΑ ΠΕΝΤΑΜΕΛΗΣ ΠΑΡΕΑ ΣΤΕΚΟΤΑΝ στον λόφο του Κοσμιδίου, που δέσποζε πάνω από την Κωνσταντινούπολη: ο σουλτάνος Βαγιαζίτ, οι τρεις γιοι του και ο μεγάλος βεζίρης, όλοι τυλιγμένοι με μανδύες και γούνες για να προστατευτούν από τον χειμωνιάτικο άνεμο, που φυσούσε ορμητικά από τον Βόσπορο. Πάνω στο πρόσωπό τους κρατούσαν πανιά.

Η βροχή επιτέλους είχε σταματήσει, και μια ξαφνική δέσμη φωτός έβαλε φωτιά στις αιχμές των δοράτων στα τείχη της πόλης. Ήταν θλιβερά λίγα τον τελευταίο καιρό. Η Κωνσταντινούπολη, το τελευταίο πετράδι στο αδειανό στέμμα του Βυζαντίου, ήταν ένα μέρος με χωράφια και οπωρώνες και εκκλησίες, που οι τρούλοι τους δεν ήταν πια καλυμμένοι με χρυσάφι για να πάρουν φωτιά.

Μερικοί από τους φρουρούς της πόλης είχαν πραγματοποιήσει έξοδο το προηγούμενο βράδυ και τώρα βρίσκονταν πίσω τους, σταυρωμένοι με ανοιχτά χέρια και πόδια όπως είχε σταυρωθεί ο σωτήρας τους, με την μπόχα της αποσύνθεσής τους παντού ολόγυρα. Ο Βαγιαζίτ μίλησε μέσα από τη μάσκα του.

«Χρειαζόμαστε κανόνια».

Ο Οθωμανός σουλτάνος στα νιάτα του ήταν γνωστός ως Γιλντιρίμ, «Αστροπελέκι». Τέταρτος στη σειρά διαδοχής του Οσμάν, είχε εκπλήξει τον κόσμο με την ταχύτητα των εκστρατειών του για την καθυπόταξη των φυλών των γαζήδων της Ανατολίας και

την εξάπλωση της αυτοκρατορίας του στις όχθες του Δούναβη. Ήταν τώρα ένας άνθρωπος εθισμένος στο κρασί και στη ζάχαρη, που το μέγεθος του τουρμπανιού του αντικατόπτριζε το μέγεθος της κοιλιάς του. Στο ένα του πλευρό στεκόταν ο διάδοχός του, ο Σουλεϊμάν, στο άλλο ο δευτερότοκος, ο Μεχμέτ. Ήταν τόσο διαφορετικοί όσο και οι μητέρες τους: ο Σουλεϊμάν ψηλός, με σουβλερή μύτη και γενειάδα, ο Μεχμέτ πιο μικρόσωμος, με τις γαζίδικες ρίζες του εμφανείς σ' ένα πρόσωπο τόσο επίπεδο όσο και η στέπα. Ο τρίτοτοκος γιος του Βαγιαζίτ, ο Μουσά, στεκόταν λίγο πιο πίσω και ήταν ακόμη αμούστακος. Τα αδέρφια μισούσαν το ένα το άλλο.

Ο Σουλεϊμάν χτύπησε χαϊδευτικά το αλόγο του, τινάζοντας νερό από τη χαίτη του. «Χρειαζόμαστε κανόνια τόσο μεγάλα όσο δεν έχουν εφευρεθεί ακόμα, πατέρα» είπε. Σήκωσε το χέρι του κι έδειξε την πόλη από κάτω τους. «Ιδού τα ισχυρότερα τείχη του κόσμου. Μπορούμε να εξαπολύσουμε εναντίον τους ένα εκατομμύριο άντρες και δε θα παραβιαστούν. Χρειαζόμαστε κανόνια αρκετά μεγάλα για να τα συντρίψουν, κι αυτά κατασκευάζονται στη Βενετία».

Κάπου μακριά ήχησαν τύμπανα. Στον ρυθμό τους δούλευαν μισόγυμνοι άντρες σέρνοντας καταπέλτες, πετροβόλα και διάφορες άλλες πολεμικές μηχανές, που θα έσπερναν όσο όλεθρο μπορούσαν ώσπου να φτάσουν τα κανόνια. Μπροστά απλωνόταν η ανοιχτή πληγή των οθωμανικών πολιορκητικών γραμμών, μολυβόχρωμη από το φρεσκοσκαμμένο χώμα. Πολλά είχαν επιτευχθεί μέσα στους δύο μήνες, από τότε που ο στρατός είχε επιστρέψει από τη Νικόπολη.

Η Νικόπολη.

Ο ανθός της χριστιανοσύνης είχε καταφτάσει στη Δύση κοιταρομαχώντας και πίνοντας σε όλο τον δρόμο ώσπου να εμπλακεί σε μάχη με τον Βαγιαζίτ στον Δούναβη. Ήταν, έλεγαν, ένας στρατός που μπορούσε να σηκώσει στις λόγχες του τον ουρανό. Ο ουρανός, όμως, είχε τιμωρήσει τις καυχησιές τους, και δέκα χιλιάδες χριστιανικά πτώματα κείτονταν στο πεδίο της Νικόπολης.

Η νίκη ήταν του Βαγιαζίτ και είχε στείλει κρουστικά κύματα στις αυλές της Ευρώπης. Ο σουλτάνος είχε κομπάσει: *Θα ποτίσω τα άλογά μου στην Αγία Τράπεζα του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη.* Και είχε μπροστά του το μόνο εμπόδιο που στεκόταν στον δρόμο του: τα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

Κωνσταντινούπολη: η δεύτερη επτάλοφη πόλη που γινόταν πρωτεύουσα της δισχιλιετούς Αυτοκρατορίας των Ρωμαίων. Κάποτε ήταν το παγκόσμιο σημείο συνάντησης, η χρυσοποίκιλτη γέφυρα μεταξύ της χριστιανικής Δύσης και των εδαφών του προφήτη, του Νταρ ουλ-Ισλάμ. Τώρα τα κοσμήματα της αυτοκρατορίας βρίσκονταν ενέχυρο στη Βενετία, και η πόλη της κρυβόταν πίσω από τα κολοσσιαία τείχη της κάτω από το πρώτο σκοτάδι ενός σιδερένιου ουρανού.

Ένα ουράνιο τόξο είχε ξεπροβάλει πάνω από την πόλη, μια χρωματιστή καμπύλη. «Το δρεπάνι του Ισλάμ ζυγιάζεται στον αέρα» είπε ο σουλτάνος. «Πότε θα πάρουμε τα κανόνια μας, πρίγκιπα Σουλεϊμάν; Δεν μπορούμε να περιμένουμε τη Βενετία».

Ο Μεχμέτ έφερε το άλογό του λίγο πιο κοντά στον πατέρα του. «Δεν είπες πως υπάρχουν κανόνια στον Μυστρά, αδερφέ;» ρώτησε.

Ο Σουλεϊμάν συνοφρυώθηκε. «Μόνο μικρά... Όχι αρκετά μεγάλα».

«Κανόνια πάντως» είπε ο Βαγιαζίτ, που θυμήθηκε. Κοίταξε τον διάδοχό του. «Θα τα φέρεις».

Ο Σουλεϊμάν άνοιξε το στόμα του να διαμαρτυρηθεί. Αν κάπου ανήκε, ήταν αυτή η πολιορκία. Θα γινόταν ο θρίαμβός του.

Υπάρχουν, όμως, κι άλλα πράγματα να φέρω από τον Μυστρά.

Η γυναίκα που του είχε ορκιστεί υποταγή βρισκόταν στον Μυστρά και ήταν καιρός να του επιστραφεί.

«Θα πάω στον Μυστρά» δήλωσε ο Σουλεϊμάν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΠΕΝΛΙΚΙ ΓΚΕΡΜΙΓΙΑΝ, ΑΝΑΤΟΛΙΑ, ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1396

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΙΟΝΙΑ ΗΡΘΑΝ τη στιγμή που ο γέρος έκανε μεταβολή για να φύγει· μπάλες χιονιού, μεγάλες όσο μια μωρουδίστικη γροθιά, που κολλούσαν στα γένια του σαν ζυμάρι.

Ο Ομάρ, ο άγιος από την Κόνυα, είχε φέρει στον Λουκά Μαγκόρις περίπου σαράντα γκερ,* που αποτελούσαν αυτό τον καταυλισμό στο Γκερμιγιάν, πέρα στη στέπα. Γύρω τους η απεραντοσύνη δίχως ορίζοντα. Το χιόνι είχε μετατρέψει το τοπίο σ' ένα ατέλειωτο λευκό χωρίς κανένα σχήμα ή σημάδι πως κάπου, μακριά, μετατρεπόταν σε ουρανό. Για τον Λουκά, ένα αγόρι γεννημένο στη φασαρία μιας μικρής πόλης στην άκρη της θάλασσας, ήταν ακατανόητο.

Η υποδοχή που τους είχε γίνει ήταν παγωμένη όσο και ο καιρός. Η δουλειά στο μοναστήρι τούς είχε καθυστερήσει, και είχε αργήσει να μετακινηθεί η φυλή στα χειμωνιάτικα βοσκοτόπια της. Και τα χιόνια είχαν έρθει νωρίς αυτήν τη χρονιά. Ο Λουκάς κοίταξε ολόγυρα τα σκυθρωπά πρόσωπα.

«Δε με θέλουν εδώ, Ομάρ. Κοίταξέ τους».

Ο γέρος σήκωσε τα ρυτιδιασμένα μάτια του στον ουρανό και μετά ξανακοίταξε τον Λουκά, σκουπίζοντας χιόνι από τα χείλη του.

* Φορητή τρογγυλή σκηνή των νομάδων στις στέπες της Κεντρικής Ασίας. (Σ.τ.Μ.)

«Είναι καλοί άνθρωποι, Λουκά» αποκρίθηκε. «Η κίνηση τους κάνει τίμιους. “Ένα ποταμάκι που δεν παύει να κυλάει δε μαγρίζεται”. Υπάρχει αλήθεια σ’ αυτό το ρητό».

«Ποιος το είπε;»

«Ο ποιητής Ρουμί. Ο άγιος της Κόνουα, όπου πρέπει τώρα να πάω. Ο άγιος καλεί, και δεν τα πάω καλά με τα αντίσκηνα».

«Μα πώς θα τους μιλάω;»

«Θα μάθεις τη γλώσσα τους. Θα μάθεις να ιππεύεις και να ρίχνεις βέλη σαν νομάδας, σαν Μογγόλος». Γύρισε το άλογό του, σταμάτησε και στράφηκε να ξανακοιτάξει τον Λουκά, με τη γροθιά του στη σέλα του. «Σαν τον Ταμερλάνο».

Κατόπιν έφυγε.

Πλησίασαν δύο άντρες που φορούσαν πανωφόρια με γούνινη επένδυση και κεντημένο στρίφωμα. Έμοιαζαν αρκετά μεταξύ τους ώστε να είναι συγγενείς. Πατέρας και γιος, μάντεψε ο Λουκάς. Ο μεγαλύτερος άντρας μίλησε, μετά γύρισε κι έφυγε· ο νεότερος έμεινε. Έσπρωξε τον Λουκά να πέσει με τα γόνατα πάνω στο χιόνι. Πλησίασε πιο κοντά, σήκωσε το πιγούνι του Λουκά κι έφτυσε. Έχωσε το δάχτυλό του στο στήθος του. «Γκομίλ».

Γκομίλ.

Η πρώτη νύχτα ήταν η χειρότερη. Πολλή ώρα μετά το φαγητό, το γκερ ήταν ακόμα γεμάτο πυκνό καπνό, και τα μάτια του Λουκά έτσουζαν. Τα σκούπισε με την ανάστροφη της παλάμης του και χαμήλωσε το βλέμμα του στη λαβή του σπαθιού που αναπαύονταν διαγώνια στο στήθος του, με τα μάτια του δράκοντα να του ανταποδίδουν το βλέμμα. Έξι ώρες είχαν περάσει από τη στιγμή που είχε φύγει ο Ομάρ, αφήνοντάς του μόνο αυτό το σπαθί κι έναν στίχο του Ρουμί. Δεν είχε ξανανιώσει ποτέ τόσο μόνος.

Είχε δειπνήσει μέσα σε θλιβερή σιωπή, ενώ έξι επιφυλακτικά μάτια τον παρακολουθούσαν μες στο σκοτάδι. Ανήκαν στην οικογένεια με την οποία θα ζούσε: τον Τοργκούκ, τη γυναίκα του, την Μπερτά, που βύζαινε στο στήθος της ένα παιδί, και την κό-

ρη τους, την Αρκάλ, με το κουτσό της πόδι διπλωμένο κάτω από τις πτυχές του ντελ* της.

Τον είχαν ταΐσει το πηχτό αρνίσιο στιφάδο που θα αποτελούσε τη δίαιτά τους ώσπου να γίνουν τα πρόβατα της φυλής πολύ λίγα για να τα σφάξουν. Τους είχε παρακολουθήσει να ρουφάνε από τα κόκαλα το κρέας και να το καταπίνουν με τη βοήθεια ξι-νισμένου γάλακτος φοράδας. Κι όταν τελικά είχε ξαπλώσει για να κοιμηθεί, η μυρωδιά του αρνιού και του χαλασμένου γάλακτος τρπούσε τη μεμβράνη των ονείρων του.

Τώρα αγρυπνούσε ξαπλωμένος και σκεφτόταν την πατρίδα του, τη Μονεμβασιά. Την έβλεπε από μακριά, κουρνιασμένη στη βραχώδη γροθιά που εξείχε στο Μυρτώο Πέλαγος. Έβλεπε τα στενά ανηφορικά δρομάκια της, με το πλακώστρωτο βρεγμένο από τα βήματα ενός δεκαεξάχρονου που γύριζε από τη θάλασσα. Είχαν περάσει μόνο τέσσερα χρόνια από τότε που είχε φύγει; Σκέφτηκε τον Μυστρά, όπου δεν είχε πάει ποτέ: ενενήντα έξι χιλιόμετρα από τη Μονεμβασιά, κι όμως τόσο διαφορετικός: ένα μέρος με εκκλησίες και τελετουργίες, όπου ο δεσπότης κυβερνούσε ανάμεσα στους αγίους. Δύο πόλεις πλάι πλάι. Δύο πεπρωμένα: αγάπη και καθήκον. Άννα και Ταμερλάνος.

Κι ένα σχέδιο.

Το σχέδιο του Πλήθωνα, το πεπρωμένο του: να φέρει τον Ταμερλάνο δυτικά, για να πολεμήσει τον Βαγιαζίτ. Να φέρει ένα τέρας για να σκοτώσει ένα άλλο. Έκλεισε τα μάτια του, και να η Άννα. Την είχε δει τελευταία φορά να στέκεται μπροστά του καθώς γονάτιζε κάτω από το σπαθί του Σουλεϊμάν στο αιματοβαμμένο πεδίο της Νικόπολης. Ένας ψίθυρος.

Είσαι με τον Σουλεϊμάν;

Ο ύπνος τον τύλιξε σαν ομίχλη, και ο ψίθυρος δυνάμωσε σε πάταγο θαλασσινης καταϊγίδας. Βρισκόταν σε κύματα μεγαλύτερα από ηπειρούς, κύματα που έκρουβαν τον ουρανό. Είδε μια

* Παραδοσιακό ρούχο των Μογγόλων κι άλλων νομαδικών λαών, σαν μακρύς χιτώνας ή καφτάνι. (Σ.τ.Μ.)

προβλήτα που την έδερνε η βροχή κι έναν γίγαντα να στριφογυρίζει ένα τσεκούρι, ώσπου το τσεκούρι έπεσε. Είδε να σέρνουν την Άννα στην προβλήτα. Μακριά του.

Είσαι με τον Σουλεϊμάν τώρα;

Το άλλο πρωί ο Λουκάς ξύπνησε από το ταρακούνημα της Αρκάλ. Τον παρακολουθούσε ντροπαλά μέσα από τη βρομιά της, προσφέροντάς του μια κούπα με αλατισμένο τσάι. Το αλάτι έτσουξε τα γδαρμένα χείλη του. Κοιτάχτηκαν για μια ατέλειωτη στιγμή. Ο Λουκάς άφησε κάτω την κούπα.

«Λουκάς» είπε δείχνοντας τον εαυτό του. «Με λένε Λουκά».

Το κορίτσι ήταν γύρω στα δώδεκα. Μια σειρά από κιτρινωπά δόντια έκανε την εμφάνισή της. «Λουκά».

Από πάνω τους ακούστηκε ένα γρύλισμα. Εκεί στεκόταν ο Τοργκούκ. Χτύπησε τα χέρια του κι έδειξε την πόρτα. Θα έφευγαν γρήγορα και είχαν δουλειά να κάνουν. Άρχισαν αμέσως να καθαρίζουν την πυροστιά, τα αχυροστρώματα, τα χαλιά κι όλα τα άλλα από το γκερ προτού κατεβάσουν τον κετσέ από τα πλαϊνά του και διπλώσουν τον διχτυωτό σκελετό από ιτιά πάνω στον οποίο ήταν δεμένος. Έξω υπήρχαν μεγάλα κάρρα που θα κουβαλούσαν τα υπάρχοντα της φυλής και μεγαλύτερα, όπου είχαν στηθεί σκηνές για να μεταφερθούν οι άρρωστοι, οι έγκυες και οι γέροι και για να κοιμηθεί η φυλή το βράδυ.

Ολόγυρα στον καταυλισμό φωτιές σιγόκαιγαν, μετατρέποντας το χιόνι σ' έναν αχνιστό πολτό όπου έπαιζαν τα παιδιά, ώσπου είδαν τον Λουκά. Ύστερα σχημάτισαν έναν κύκλο για να παρακολουθήσουν τον ψηλό ξανθό ξένο καθώς δούλευε, στην αρχή σιωπηλά και γεμάτα δέος, μετά σπρώχνοντας το ένα το άλλο για να γίνουν πιο τολμηρά, ώσπου ένα από αυτά ξεπετάχτηκε μπροστά για να του αγγίξει τα μαλλιά. Η Αρκάλ ήρθε κουτσαίνοντας για να τα διώξει, κι όταν ο Λουκάς τής χαμογέλασε, έγινε σκουροκόκκινη από την ευχαρίστηση.

Οι νεαροί της φυλής πήγαιναν από γκερ σε γκερ βοηθώντας στη

διάλυσή τους και μόνο ένα άφησαν στην ησυχία του. Βρισκόταν στις παρυφές του καταυλισμού και ήταν μικρότερο από τα άλλα. Απέξω υψώνονταν πάσσαλοι όπου κρέμονταν δέρματα αλόγων κάτω από κρανία ζώων. Κόκαλα ήταν σκορπισμένα στο χώμα γύρω τους. Μπροστά στα μάτια του Λουκά η πόρτα της σκηνής άνοιξε, και βγήκε ένας γέρος, ακουμπισμένος σ' ένα ραβδί. Φορούσε ένα βρόμικο ντελ, και μπερδεμένα μαλλιά έπεφταν σαν φίδια έως τη μέση του. Εμφανίστηκε μια νεαρή κοπέλα ντυμένη με δέρματα, αλλά με γυμνά χέρια και πόδια. Τα μαλλιά της ήταν μακριά και βρόμικα, αλλά ήταν ψηλή και διέθετε κάποια χάρη. Ο Λουκάς δεν μπορούσε να δει το πρόσωπό της, αλλά καθώς ίσιωνε το σώμα της, κατάλαβε πως τον κοιτούσε. Έστρεψε το βλέμμα του αλλού.

Όταν τελικά ο καταυλισμός άρχισε να κινείται, ταξίδευε όσο γρήγορα μπορούσαν τα βόδια να τραβούν τα κάρα. Τις πρώτες δύο μέρες προχωρούσαν με δυσκολία στη στέπα, και ο άνεμος φυσούσε πιο άγριος, και τα ξεσπάσματα του χιονιού γίνονταν πιο φαρμακερά. Όλοι εκτός από τον Λουκά ταξίδευαν είτε μέσα στα γκερ επάνω στα κάρα είτε πάνω σε άλογα. Την τρίτη μέρα συνάντησαν ένα караβάνι: τετρακόσιες καμήλες που άνοιγαν κούτσα κούτσα δρόμο προς τα πιο ζεστά κλίματα του Λεβάντε. Σταμάτησαν και κουβέντιασαν με εμπόρους που είχαν έρθει από την Μπούρσα και είχαν να πουν μια αστεία ιστορία. Ένας από αυτούς άνοιξε διάπλατα το στόμα του για να δείξει μια γκριζα ουσία που γέμιζε τις τρύπες στα δόντια του, και οι γαζήδες έμειναν άφωνοι από την έκπληξη. Κατόπιν τη σκυτάλη πήρε το εμπόριο, και οι Γκερμιγιάν αντάλλαξαν μαλλί μοχέρ και μπάλες κετσέ με μετάξι κι άλλες ανέσεις, που θα έκαναν τη ζωή πιο ανεκτή τους τρομερούς μήνες που έρχονταν.

Ο Λουκάς παρακολούθησε όλη τη διαδικασία και πρώτη φορά μέσα σε μία εβδομάδα χαμογέλασε.

Μια αστεία ιστορία.

Είχαν περάσει δεκαπέντε μέρες από τότε που είχε δει τους

φίλους του στην Μπούρσα: τον Δημήτρη, που πουλούσε μαστίχα για να γεμίζουν οι άνθρωποι τα δόντια τους, και τον Μπενέτο Μπάρμπι, μηχανικό βασιλιάδων, παπών και των Γενοβέζων σι-νιόρι της Χίου, ενός νησιού που αυτοί αποκαλούσαν Σίο.

Εκείνο το βράδυ ονειρεύτηκε τη Χίο. Ονειρεύτηκε τη Φιορέντσα, Πριγκίπισσα της Τραπεζούντας, γυναίκα του μαρκέζε Λόνγκο, άρχοντα της Χίου, που κάποιος έλεγαν πως ήταν η πιο όμορφη γυναίκα του κόσμου. Την είδε ξαπλωμένη από κάτω του, με τα ξανθά μαλλιά της απλωμένα στο χορτάρι, ανθοστολισμένα και λαμπερά από τη βραδινή δροσιά. Την είδε να τον τραβάει προς τα κάτω.

Μπορείς, Λουκά. Και πρέπει.

Την επόμενη μέρα ο Λουκάς προσπάθησε να καβαλήσει άλογο. Ο Γκομίλ είχε συγκεντρώσει μια ομάδα για να κυνηγήσουν μαρμότες με γεράκια. Καθώς έφευγαν, ο Λουκάς είδε τον γιο του αρχηγού να σταματάει ξαφνικά και να γυρίζει, κοιτάζοντας έντονα τον ορίζοντα, με το κεφάλι γεμμένο σαν να έστηνε αυτί. Ύστερα, με ιλιγγιώδη ταχύτητα, τράβηξε το τόξο του κι έριξε δύο βέλη. Κοίταξε κάτω από το χέρι του κι έβγαλε ένα γρύλισμα ικανοποίησης. Ο Λουκάς θεώρησε πως ήταν κατάλληλη στιγμή και πλησίασε τον αναβολέα του Γκομίλ δείχνοντας ένα άλογο. Αλλά ο Γκομίλ έφτυσε στο χιόνι κι έφυγε τριποδίζοντας.

Εκείνο το βράδυ έφαγαν λύγκα εκτός από μαρμότα, και μια που η νύχτα δεν είχε χιόνι, κάθισαν έξω γύρω από τη φωτιά, και οι άντρες άρχισαν να περνούν ο ένας στον άλλο το *αϊράγκ** και να τραγουδούν, ενώ οι γυναίκες κοιτούσαν τον Λουκά και κρυφογελούσαν. Στο φως της φωτιάς ο Λουκάς μελετούσε τα πρόσωπα γύρω του, πρόσωπα αυλακωμένα από την κακοκαιρία, με πιγούνια αστραφτερά από το αϊράγκ και φουσκάλες *κουμίσ* στα χείλη τους. Τι είχε πει ο Ομάρ;

* Αϊράγκ ή κουμίσ: ελαφρύ αλκοολούχο ποτό από γάλα φοράδας που έχει υποστεί ζύμωση. (Σ.τ.Μ.)

Είναι καλοί άνθρωποι, Λουκά. Η κίνηση τους κάνει τίμιους.

Ο Λουκάς κοίταξε τον Γκομίλ. Ήταν τίμιος; Πιωμένος ήταν σίγουρα.

Κάποια στιγμή οι γυναίκες και τα παιδιά άρχισαν σιγά σιγά να φεύγουν, για να βρουν έναν χώρο μέσα στις σκηνές. Ο αρχηγός σηκώθηκε, χασμουρήθηκε κι έφυγε, και οι υπόλοιποι άντρες στριμώχτηκαν πιο κοντά στη φωτιά κι έψαξαν τις χύτρες για παλιά κόκαλα ώστε να τα πιπιλίσουν. Εμφανίστηκε ένα καινούριο ασκί αϊράγκ, το οποίο έστησαν όρθιο και πιτσίλισαν το πρόσωπό τους. Μερικοί είχαν πέσει αναίσθητοι, κάποιοι είχαν χάσει τη φωνή τους από το ποτό, άλλοι τσακώνονταν. Ο Λουκάς καθόταν κάπως παράμερα.

Ο Γκομίλ σηκώθηκε όρθιος κι έπεσε. Ακούστηκαν γέλια, και ο Γκομίλ κατσούφιασε και ξαναπροσπάθησε, αρπάζοντας κάποιον από τον ώμο. Τα μάτια του ήταν καρφωμένα στον Λουκά, και η φωτιά φώτιζε την καλυμμένη μοχθηρία τους. Μουρμούρισε κάτι και συνέχισε παραπατώντας, σηκώνοντας τα πόδια του με υπερβολική προσοχή. Σταμάτησε, ταλαντεύτηκε και τράβηξε πίσω το πόδι του για την κλοτσιά. Ο Λουκάς, όμως, ήταν γρήγορος και όχι πιωμένος. Κύλησε εύκολα στο πλάι, και το πόδι του Γκομίλ χτύπησε τον αέρα, κάνοντάς τον να ξαναπέσει, αυτήν τη φορά με φόρα.

Ο Γκομίλ βλαστήμησε, σηκώθηκε στα γόνατα και άπλωσε το χέρι για να τραβήξει ένα αναμμένο κλαδί από τη φωτιά. Μετά χίμηξε. Ο Λουκάς κύλησε ξανά, νιώθοντας τη ζέστη στην πλάτη του καθώς το ξύλο έσπαγε πάνω στο χώμα, στέλνοντας μια βροχή από σπίθες μες στη νύχτα. Ένας από τους άντρες κάτι φώναξε, και ο Γκομίλ τον έβρισε ξεφωνίζοντας. Τώρα στεκόταν, και ο Λουκάς ήταν πεσμένος στα γόνατα, φάχνοντας ολόγυρα για ένα όπλο. Ήταν πολύ μακριά από τη φωτιά.

Ακούστηκε άλλη μία κραυγή. Ο Λουκάς κοίταξε και είδε τον αρχηγό να στέκεται εκεί, σφίγγοντας στους ώμους του ένα δέρμα. Γάβγισε κάτι, και ο γιος του κάθισε βαριά στο χώμα, κουνώντας το κεφάλι του. Ο Λουκάς δεν περίμενε άλλο. Σηκώθηκε όρθιος και γύρισε για να φάξει τη σκηνή του.

Στεκόταν πίσω του. Μισοκρυμμένη στη σκιά, με τα μαλλιά πάνω στα μάτια της σαν πέπλο. Κοιτάζοντάς τον. Το κορίτσι με τα δέρματα.

Ποια είσαι;

Το χιόνι άρχισε να πέφτει για τα καλά την άλλη μέρα, και τα άλογα κρέμασαν το κεφάλι κόντρα στην ορμή του, και οι άντρες έφτιαξαν κουκούλες με τις γούνες τους κι έχωσαν το γεμάτο αίραγκ κεφάλι στους ώμους τους. Ο Λουκάς ανέβηκε πάνω σ' ένα κάρο, ώσπου ένας περαστικός καβαλάρης τον τράβηξε κάτω. Ο αέρας ήταν ανελέητος κι έκανε τα μάτια του να γεμίζουν δάκρυα, που έτρεχαν στα μάγουλά του και πάγωναν στα χείλη του. Σκέφτηκε τη Χίο και τα καλοκαιρινά βράδια και τον ήχο των τζιτζικιών και τη βολή της φιλίας και της κοινής γλώσσας. Σκέφτηκε την Άννα και τη ζεστασιά δύο γυμνών κορμιών σε μια σπηλιά.

Κοίταξε τα πόνη γύρω του. Ήταν σκληραγωγημένα δασύτριχα πλάσματα με μακρύ τρίχωμα και πεισματάρικα στόματα. Δεν είχε ξαναδεί παρόμοια. Θα κατάφερνε να τους μιλήσει όπως μιλούσε σε άλλα άλογα, όπως μιλούσε στον Έσκαλον; Έκλεισε τα μάτια, και το μεγάλο κεφάλι του Έσκαλον εμφανίστηκε μπροστά του, με κείνα τα έξυπνα μάτια να κοιτάζουν τα δικά του καταλαβαίνοντας.

Πού να βρίσκεσαι τώρα, παλιόφιλε;

Εκείνη τη νύχτα η καταιγίδα δυνάμωσε κι έδερνε τα τοιχώματα του μεγάλου γκερ, όπου ήταν ξαπλωμένος κάτω από γούνες, σχεδόν ανήμπορος να κουνηθεί στη μέση της ανθρώπινης μάζας. Το κάρο από κάτω τους μούγκριζε από την επίθεση, και άνθρωποι βογκούσαν στον ύπνο τους. Ο καπνός από τη μοναδική πυροστιά κρεμόταν βαρύς πάνω από την μπόχα της σάρκας. Ο Λουκάς είχε μείνει ξύπνιος με τη σκέψη του στα άλογα, που σφίγγονταν έξω το ένα πάνω στο άλλο για προστασία, με το τρίχωμά τους

κοκαλωμένο από το χιόνι, τα μάτια κλειστά, την υπομονή τους ατέλειωτη. Η πόρτα του γκερ μετακινήθηκε. Κάποιος προσπαθούσε να μπει. Κεφάλια γύρισαν, άνθρωποι ανακάθισαν. Ένα παιδί στρίγκλισε. Ένας δαίμονας έμπαινε μέσα με τη βία.

Η πόρτα άνοιξε, και η κοπέλα στάθηκε στο άνοιγμα σκεπασμένη με ένα μοναδικό, κοκαλωμένο σεντόνι από κετσέ. Κοίταξε μέσα στη σκηνή, και τα μάτια της ήταν θολά από το κρύο και την ικεσία. Έφαχνε καταφύγιο από την καταιγίδα. Ο Λουκάς ανακάθισε.

Ποια είσαι;

Ο Γκομίλ σηκώθηκε και ύψωσε το χέρι του. Μια μπότα βρόντηξε πάνω στο κούφωμα της πόρτας, κατόπιν άλλη μία. Μια τρίτη τη χτύπησε στο πλάι του κεφαλιού και σήκωσε το μπράτσο της για να προστατευτεί. Κοίταξε ολόγυρα στη σκηνή, και υπήρχε φόβος σ' εκείνο το βλέμμα και αίμα δίπλα στη μελανιά στο μάγουλό της. Βρήκε τον Λουκά και, προς στιγμήν, τον κοίταξε κατάματα. Μετά οπισθοχώρησε, τραβώντας την πόρτα και κλείνοντάς την πίσω της.

Ο Λουκάς σηκώθηκε και άρπαξε ένα λυκοτόμαρο, αγνοώντας τις φωνές όσων ήταν ξαπλωμένοι από κάτω του. Πλησίασε σκορντάφτοντας την πόρτα, την τράβηξε για να την ανοίξει, και η αγριάδα της νύχτας έξω σχεδόν τον έσπρωξε πάλι μέσα. Δεν έβλεπε τίποτα πέρα από ένα σκοτάδι που στροβιλιζόταν ξεριζώνοντας τα μαλλιά και ξεσκίζοντας τα ρούχα του. Ξαναγύρισε μέσα και άρπαξε από τον τοίχο έναν δαυλό, προστατεύοντας με το σώμα του τη φλόγα. Βγήκε έξω στη νύχτα, τραβώντας την πόρτα για να την κλείσει. Γύρισε το κεφάλι του αριστερά και δεξιά, φώναξε και άκουσε τον ήχο να επιστρέφει πάνω στον άνεμο. Πήδησε από το κάρο στο χιόνι και ξαναφώναξε. Καμία απάντηση.

Άκουσε έναν ήχο στα δεξιά του. Προχώρησε φαχουλευτακά κατά μήκος του κάρου, κρατώντας τον δαυλό κοντά του μέσα από τον μανδύα του και με το λυκοτόμαρο κουβαριασμένο στο στομάχι του. Κάθε βήμα ήταν ένας αγώνας να μείνει όρθιος. Σκόνηταφε πάνω σε κάτι, κάτι ζωντανό και στριμωγμένο στη ρόδα,

κάτι που απομακρύνθηκε βιαστικά όταν άπλωσε το χέρι να το αγγίξει. Έσκυψε και πασπάτευσε τα μπερδεμένα μαλλιά του κοριτσιού, που είχαν μια κρούστα από στρωμένο χιόνι πάνω τους. Έβγαλε τον δαυλό του έξω από τον μανδύα του και στο σκόρπιο φως του την είδε.

Ένα γυμνό μπράτσο αγκάλιαζε τον λαιμό ενός αλόγου. Στο άλλο χέρι βρισκόταν ένα μαχαίρι. Υπήρχε ένα κόψιμο στο δέρμα του λαιμού του αλόγου, όπου είχε ανοίξει μια φλέβα, και αίμα έτρεξε από τις γωνίες των χειλιών της. Ο Λουκάς τραβήχτηκε πίσω. Άπλωσε το τομάρι προς το μέρος της, κι εκείνη το άρπαξε από τα χέρια του. Ξανακοίταξε, αλλά δεν υπήρχε τίποτα εκεί. Τίποτα. Είχε εξαφανιστεί μέσα στη θύελλα.

Πέρασε μία εβδομάδα, κι έφτασαν, εντελώς ξαφνικά, στην κοιλάδα. Πρώτη φορά έπειτα από εβδομάδες ο Λουκάς είδε δέντρα να σκαρφαλώνουν στις πλαγιές έως τις ακανόνιστες προεξοχές ενός γκρεμού, που προχωρούσε δεξιά και αριστερά δημιουργώντας κορυφογραμμή. Κάτω από τα δέντρα υπήρχαν χωράφια σκεπασμένα από πυκνό χιόνι, και κάποια από αυτά είχαν γύρω τους σχήματα που θύμιζαν παλιούς τοίχους.

Πιο κάτω αντάμωσαν άλλη μία κοιλάδα, που συναντιόταν με τη δική τους. Ένα ποταμάκι τη διέσχιζε, με λίγο χιόνι να επιπλέει εδώ κι εκεί σαν ξεβρασμένα ξύλα. Σταμάτησαν για να αφήσουν τα άλογα να πιουν. Ξεραμένα κομμάτια τυρόπηγμα βγήκαν από τσέπες και πέρασαν από χέρι σε χέρι, και στα πρόσωπα, καθώς μασούσαν, ζωγραφίστηκαν χαμόγελα. Ο Λουκάς κοίταξε ολόγυρα για το κορίτσι. Δε φαινόταν πουθενά.

Σύντομα ξεκίνησαν πάλι, και η πορεία ήταν πιο εύκολη. Οι άντρες έσκυβαν από τις σέλες τους για να γελάσουν, ενώ οι γυναίκες κατέβαιναν από τα κάρα για να περπατήσουν μαζί με τα παιδιά τους. Τα άλογα κρατούσαν το κεφάλι λίγο ψηλότερα, και ο τραχύς ήχος των χαλιναριών μιλούσε για το τέλος του ταξιδιού.

Το απόγευμα είχαν φτάσει πια σ' ένα επίπεδο κομμάτι γης,

όπου το ποτάμι χωριζόταν και ακολουθούσε διαφορετικές πορείες παφλάζοντας γύρω από νησιά, επάνω στα οποία στέκονταν στο ένα πόδι μεγάλα πουλιά παρακολουθώντας τους. Οι άντρες ξεπέζεψαν, κοίταξαν ολόγυρα στο χιόνι και γέμισαν τα παγούρια τους με νερό από το ποτάμι, παραμερίζοντας τον πάγο με τα χέρια τους.

Ο Λουκάς βοήθησε την Αρχάλ να σηκώσει τις μπάλες του κετσέ από τα κάρρα και να απλώσει τον σκελετό του γκερ. Ξετύλιξαν μαζί τις στρώσεις του κετσέ και τις τύλιξαν γύρω από τον καφασωτό τοίχο, στερεώνοντάς τες στη θέση τους με σκοιινιά. Η δουλειά γινόταν μέσα σε σιωπή, που έσπαγε μόνο από τα γαβγίσματα των διαταγών της Μπερτά. Το αγораίκι βοηθούσε καθαρίζοντας το χιόνι από το έδαφος και κουβαλώντας το ξύλινο πάτωμα από τα κάρρα. Πότε πότε σταματούσε για να σκουπίσει τη μύτη του πάνω στον κετσέ.

Σε λιγότερο από μία ώρα το γκερ ήταν στημένο, και ο Λουκάς βοήθησε την Μπερτά να κρεμάσει την ξύλινη πόρτα στο κούφωμά της. Η Αρχάλ είχε φέρει κιλίμια από τα άλογα και τα τακτοποιούσε στο πάτωμα. Στη συνέχεια έφεραν μέσα τα αχυροστρώματα και τα δέρματα των ζώων, και μετά ήρθε ένα παλιό ξύλινο μπαούλο και μια κουζίνα και σκεύη για μαγείρεμα. Γρήγορα η μυρωδιά του φαγητού γέμισε το σύθαμπο, και τα μέλη της φυλής άρχισαν να συγχαίρουν το ένα το άλλο που είχαν ολοκληρώσει με ασφάλεια ακόμα ένα μακρύ ταξίδι προς τα χειμερινά τους βοσκοτόπια.

Ο Λουκάς τα έβλεπε όλα έχοντας ένα προαισθήμα. Ο χειμώνας κατέφτανε, κι αυτός ήταν ξένος σε μια ξένη χώρα ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν τον ήθελαν.